

Majblomman om skolbarns rätt till glasögon

Majblomman
Alla barns blomma

Innehåll

Därför driver Majblomman frågan om barns rätt till glasögon.....	3
Världshälsoorganisationen (WHO) Vision 2020: The Right to Sight	3
Regeringens funktionshinderspolitik 2011–2016.....	3
Hälsa- och sjukvårdslagen.....	4
Olika tolkning av hälsa- och sjukvårdslagen.....	4
Socialtjänstlagen.....	4
Skollagen.....	4
Vem har ansvar för hjälpmedel i skolan?	5
Vad säger experterna?	5
Barns brist på glasögon – hur omfattande är problemet?.....	6
Ekonomiskt utsatta barns villkor.....	6
Majblommans utgångspunkt om barns rätt till glasögon.....	7
Från ord till handling – en uppmaning till politiker.....	8
Majblommans roll i nätverket runt barn.....	9
Exempel på forskningsprojekt som Majblomman beviljat.....	9
Kartläggning av landstingens glasögonbidrag, 2012.....	10
Exempel på studier.....	11
Bilaga: Sammanfattning av TNS-SIFOs undersökning.....	12

2012-04-18 PM nr 5. Majblomman om skolbarns rätt till glasögon.

Majblommans Riksförbund

Lena Holm, generalsekreterare

Majblomman är barnens blomma. Sedan 1907 arbetar Majblomman för att hjälpa barn och unga som bor i Sverige. Verksamheten bygger på att barn hjälper barn. Majblomman är Sveriges största barnhjälsorganisation med drygt 800 lokalföreningar runt om i hela landet. Varje förening samverkar med skola, sjuk- och hälsovård samt socialtjänst på orten. Vårt mål är att hjälpa barn som har det besvärligt på grund av sjukdom, funktionshinder eller social situation. Vi ger bidrag till enskilda barn och skolaktiviteter. Vi driver Majblommans sommargård på Galtarö och verksamheten MajVojs som syftar till att barn ska få komma till tals i beslut som rör dem. Majblomman satsar också på att med opinionsbildning och forskning förbättra barns villkor i Sverige.

Därför driver Majblomman frågan om barns rätt till glasögon

Majblomman arbetar aktivt med att motverka marginalisering och utanförskap för barn som lever i ekonomiskt utsatta familjer. Vi lyfter särskilt fram de frågor som vi ser brister i välfärden runt barn och när vi uppmärksammat att lagar inte följs eller inte tolkas utifrån barnets bästa.

Majblommans lokalföreningar noterade i mitten av 2000-talet en kraftig ökning av antalet ansökningar om bidrag till glasögon. En betydande andel av Majblomman bidrag går till glasögon till barn. Vi ansåg det vara angeläget att närmare undersöka varför dessa ansökningar ökade, vilka nationella regler som gäller för glasögon till skolbarn, hur frågan hanteras i olika landsting samt problemets omfattning. Vi har ställt frågor till barn, föräldrar, lärare, tjänstemän och politiker samt kartlagt landstingens bidrag. Särskilt anmärkningsvärt är att det finns en stor okunskap om hur glasögon till barn ska hanteras, liksom att det är stora skillnader mellan landstingens glasögonbidrag.

Olika funktionshinder hanteras också olika. Medan det är självklart att hörselskadade barn ska få fria hjälpmedel, får barn med synfel i de allra flesta fall bekosta sina hjälpmedel själva. Detta trots att möjligheten att tillgodogöra sig undervisning påverkas i båda fallen. Skillnaderna mellan landstingens hantering av och bidragsgivning till glasögon till barn är alarmerande eftersom barn med synfel har samma behov, oavsett var i landet de bor.

Sveriges riksdag har instiftat lagar som är till för att skydda barn och Barnkonventionen har införlivats i flera av dessa lagar. Majblomman noterar att lagarna inte alltid efterföljs eller tolkas utifrån barnets bästa. Vi har också kunnat konstatera att det i vissa fall är ett stort gap mellan lagstiftarnas intentioner och tjänstemäns tillämpning. Det är särskilt tydligt vad gäller skollagen, socialtjänstlagen och hälso- och sjukvårdslagen.

Barn i Sverige ska ha rätt till hjälpmedel och till medicinsk behandling oavsett var man bor och oberoende av föräldrarnas plånbok.

Världshälsoorganisationen (WHO) Vision 2020: The Right to Sight

WHO har sedan 1950-talet arbetat för att förebygga blindhet i världen. Med det globala initiativet "Vision 2020: The Right to Sight" har WHO som mål att eliminera åtgärdbar blindhet i världen till år 2020. WHO har valt att lägga fokus på synnedsättning och blindhet orsakad av tillstånd som går att förebygga och/eller behandla, t.ex. grå starr, infektionssjukdomen trakom, grön starr, ögonsjukdomar orsakade av A-vitaminbrist och okorrigerade betydande brytningsfel. Barn beskrivs som en av de grupper som ska prioriteras. Strategierna för att uppnå målet är olika beroende på grundorsak till synnedsättningen, bland annat avser man att stödja screeningprogram för att upptäcka och behandla vanliga tillstånd som t.ex. brytningsfel. De ska även arbeta för att glasögon till ett överkomligt pris ska kunna erbjudas till personer med betydande brytningsfel.

Regeringens funktionshinderspolitik 2011–2016

Regeringen har tagit fram en strategi för genomförande av funktionshinderspolitiken 2011–2016, enligt bilaga till protokoll vid regeringssammanträde 2011-06-16 nr II:23. Ur denna strategi kan man läsa att en god utbildning är mycket viktig för den enskilde personens framtid, för deltagandet i samhällslivet och på arbetsmarknaden. Höga förväntningar på alla barn, elever och vuxenstuderande är en viktig framgångsfaktor för goda utbildningsresultat.

Vidare kan man läsa att en ny skollag stärker rätten till särskilt stöd. Skolan ska sträva efter att uppväga skillnader i barnens och elevernas förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen. Därmed har skolan ett kompensatoriskt uppdrag där rätten till särskilt stöd är ett av inslagen. Om en elev av någon anledning, till exempel en funktionsnedsättning, riskerar att inte nå de kunskapskrav som ska uppnås ska rektorn se till att elevens behov av särskilt stöd skyndsamt utreds.

Hälso- och sjukvårdslagen

Hälso- och sjukvårdslagen säger att landstinget skall erbjuda dem som är bosatta inom landstinget eller som är kvarskrivna enligt 16 § folkbokföringslagen (1991:481) och stadigvarande vistas där,

1. habilitering och rehabilitering,
2. hjälpmedel för funktionshindrade, och
3. tolktjänst för vardagstolkning för barndomsdöva, dövblinda, vuxendöva och hörselskadade.

Olika tolkning av hälso- och sjukvårdslagen

Juridiskt regleras frågan främst av hälso- och sjukvårdslagen vilken anger att barn med funktionshinder har rätt till hjälpmedel. Ansvaret för personliga handikapphjälpmedel ligger dock på de enskilda landstingen. Majblommans kartläggning visar att en majoritet av landstingen erbjuder ersättning för glasögon fram till att barnet är sju år. Hur stor denna ersättning är varierar mellan landstingen. För barn som är äldre än sju år är det endast två landsting som erbjuder ersättning.

Genom enkäter till riksdagspolitiker och lärare har Majblomman undersökt kunskapen om regelverket, problemets omfattning och effekt. Resultatet av dessa undersökningar visar att det förutom stora skillnader i praxis råder stora skillnader i kunskapen om vilka regler som gäller.

Citat av riksdagspolitiker:

"Alla familjer har rätt till prövning hos socialtjänsten för ekonomiskt bistånd till glasögon".

"Har just blivit varse denna fråga, trodde alla barn fick glasögon".

Socialtjänstlagen

Socialtjänstlagen 1 kap. Socialtjänstens mål, 2 § säger att när åtgärder rör barn skall det särskilt beaktas vad hänsynen till barnets bästa kräver. Med barn avses varje människa under 18 år.

Skollagen

Den nya skollagen, som trädde i kraft 1 juli 2011, stärker rätten till särskilt stöd. Skolan ska sträva efter att uppväga skillnader i barnens och elevernas förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen. Därmed har skolan ett kompensatoriskt uppdrag där rätten till särskilt stöd är ett av inslagen.

Barnkonventionen

Artikel 4. Konventionsstaterna skall vidta alla lämpliga lagstiftnings-, administrativa och andra åtgärder för att genomföra de rättigheter som erkänns i denna konvention. I fråga om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter skall konventionsstaterna vidta sådana åtgärder med utnyttjande till det yttersta av sina tillgängliga resurser och, där så behövs, inom ramen för internationellt samarbete.

Artikel 23 1. Konventionsstaterna erkänner att ett barn med fysiskt eller psykiskt handikapp bör åtnjuta ett fullvärdigt och anständigt liv under förhållanden som säkerställer värdighet, främjar självförtroende och möjliggör barnets aktiva deltagande i samhället.

Artikel 24 1. Konventionsstaterna erkänner barnets rätt att åtnjuta bästa uppnåeliga hälsa och rätt till sjukvård och rehabilitering. Konventionsstaterna skall sträva efter att säkerställa att inget barn är berövat sin rätt att ha tillgång till sådan hälso- och sjukvård.

Vem har ansvar för hjälpmedel i skolan?

Enligt Hjälpmedelsinstitutet har kommuner och landsting ett delat ansvar för att barn och elever med funktionsnedsättning som har behov av hjälpmedel i skolan, ska få tillgång till sådana. Skolhuvudmannens respektive landstingets ansvar regleras av lagstiftning, bl.a. skollagen och hälso- och sjukvårdslagen. Landstinget ansvarar för personliga hjälpmedel och skolhuvudmannen för pedagogiska hjälpmedel, läromedel och utrustning.

Vad säger experterna?

Hugo Lagercrantz, professor pediatrik, neonatologi talar ofta om det lilla barnets behov. Barnets hjärna är som en djungel med nervbanor kors och tvärs. Att tala mycket till barnet är viktigt för språkutvecklingen. De nervbanor som stimuleras under tidig barndom frodas, medan andra försvinner. Han menar att det är viktigt att stimulera barns läsning. Om barnet inte kan se på grund av medfödd starr eller svår skelning, går synbarken i träda och barnet utvecklar inte synförmåga. Glasögon är i detta sammanhang en medicinsk behandling.

Synen spelar en dominerande roll vid tidig kommunikation och inläring. Det är nyckeln till kunskap. Glasögon till barn bör därför ses som medicinsk behandling så länge som synen utvecklas för att barn ska kunna utvecklas och hänga med i skolan och delta i gemenskapen med sina kamrater. Om synnedsättningen är bestående bör glasögon betraktas som hjälpmedel för funktionsnedsättning på samma sätt som en hörapparat är.

Enligt Gerd Holmström, professor och barnögonläkare vid Akademiska sjukhuset i Uppsala som uttalar sig i en artikel i Svenska Dagbladet, är synen inte färdigutvecklad förrän vid 8 till 10 års ålder.

– Om ett barn har stora brytningsfel, såsom översynthet, närsynthet eller astigmatism, är det viktigt att använda glasögon för att synen ska utvecklas optimalt. Barnet kan annars få en synnedsättning som inte går att behandla senare. Brytningsfel har en viss ärftlighet. Det finns familjer där alla är närsynta och då kan utgifterna bli väldigt höga, menar hon.

Även Ulla Kugelberg, docent och överläkare på barnögon- och skelningsmottagningen, S:t Eriks Ögonsjukhus i Stockholm, betonar kostnaderna för barnglasögon.

– Det blir jättedyrt. Dels växer barn så de måste byta glasögon mycket oftare än vuxna, dels sliter barn sina glasögon på ett annat sätt. Ulla Kugelberg får hänvisa familjer med dålig ekonomi till socialtjänsten eller sjukhusets kurator som kan fördela medel ur fonder eftersom bidraget slopades 2004.

Pia Agervi är medicine doktor och överläkare på S:t Eriks ögonmottagning på Danderyds sjukhus. Hon ser problemen varje dag och kommenterar läkarens roll.

– Barnets behandlande läkare har inte möjlighet att förskriva glasögon som medicinsk behandling så att de, liksom medicin, faller inom högkostnadsskyddet. Barn med mycket svår synnedsättning har rätt till fria glasögon för nära håll via Syncentralen. Pia berättar att Världshälsoorganisationen (WHO) med Vision 2020: The Right to Sight” uppmärksammar betydelsen av att korrigera brytningsfel för att eliminera åtgärdbar synnedsättning. Barn beskrivs som en av de grupper som ska prioriteras.

– För barn är det inte en fråga om glasögon går sönder utan när, säger Fredrik Thunell, VD för Optikbranschen som uppskattar att ungefär 20 procent av alla barn behöver glasögon någon gång under sin uppväxt.

Barns brist på glasögon – hur omfattande är problemet?

Pia Agervi berättar att synen hos barn utvecklas efter hand. Synsystemet måste stimuleras med klara bilder upp till 8-10 års ålder för att utvecklas normalt. Förskolebarn är vanligtvis översynta. Studier från USA visar att ungefär vart tjugonde (5 procent) förskolebarn behöver glasögon. Närsynthet är vanligast i skolåldern och debuterar oftast vid 10-16 års ålder. Frekvensen för närsynthet varierar stort mellan olika länder och även barnets ålder spelar roll för hur många barn som är närsynta. Det är därför svårt att uppskatta hur många av skolbarnen som behöver glasögon men ungefär 10-20% av skolbarnen kan behöva det.

För att få en uppskattning av problemet lät Majblomman TNS SIFO göra en undersökning under mars månad 2012. Syftet var att få en bild av hur många skolbarn som behöver glasögon och hur många som har fått avstå eller vänta på att få glasögon under de senaste 12 månaderna, på grund av att föräldrar inte har haft råd. Vi ville också ta reda på hur familjer har finansierat köp av barnens glasögon.

Vi har utgått från Skolverkets siffror om hur många barn som gick i årskurs 0-9 (förskoleklass, grundskola och den obligatoriska särskolan) i oktober 2010 vilket var 1 002 183 barn. Enligt vår undersökning behöver 17,2 av barnen glasögon, vilket då innebär att **172 800 av alla skolbarn behöver glasögon** någon gång. Att siffran ligger i det högre spannet i den vanliga uppskattningen mellan 10-20% kan bero på att 34% av barnen i vår undersökning är 14-16 år, som är en ålder då närsynthet ofta har debuterat.

Undersökningen grundar sig på 500 hushåll med barn i åldrarna 6-16 år med synnedsättning som kräver glasögon. I dessa 500 hushåll bor det 576 barn.

Av de 500 hushållen svarade 31 hushåll att de helt har avstått från att köpa glasögon under de senaste 12 månaderna på grund av att de inte har haft råd. I dessa hushåll bor det 35 skolbarn (6,1%). Av alla barn i behov av glasögon har därmed **10 500 skolbarn helt fått avstå glasögon**.

17,2% av hushållen svarar att de har väntat med att köpa glasögon till barnen på grund av att de inte har haft råd. Alltså har **29 700 skolbarn fått vänta på glasögon**. Av dessa har 64,1% väntat i 3 månader eller mer, det vill säga nästan en termin eller mer. Med en felmarginal på tio procentenheter blir det 54,1%, vilket betyder att **minst 16 000 skolbarn fått vänta i 3 månader eller mer** på grund av att deras föräldrar inte har haft råd. (Denna siffra är den enda i undersökningen som har en betydande felmarginal vilken vi tagit hänsyn till här.)

Vi har frågat hushållen om de har prioriterat glasögon framför annat nödvändigt, och hur de som har köpt glasögon har finansierat köpet.

Av de som har köpt glasögon under de senaste 12 månaderna (62,4%) har 18% köpt glasögon men prioriterat ned något annat nödvändigt. I fritextsvaren anger 35% att de har avstått kläder och skor, 25% att de har avstått glasögon eller tandläkare för föräldrarna. Det betyder att **31 100 skolbarn lever i en familj som har fått avstå annat nödvändigt** eftersom man har prioriterat köp av glasögon till barnen. 8,1% av hushållen har betalat på avbetalning eller lånat pengar för att kunna köpa glasögon. **Det betyder att 14 000 skolbarn lever i en familj som fått skuldsätta sig för att kunna köpa glasögon till sina barn.**

Barn som lever i en resurssvag familj är försiktiga med att be om saker som kostar pengar, de lever i en ständig känsla av att inte få sådant de behöver, eller får vänta så länge att problemen för barnen hinner bli stora. Vi kan jämföra väntan på glasögon med frågan om att skolbarn inte ska få ta ledigt utanför de ordinarie loven. Då anses en vecka eller två vara för lång tid att vara borta. Barnen som får vänta på glasögon är förhoppningsvis på plats i skolan, men hur väl kan de tillgodogöra sig undervisningen?

Det är angeläget att en utredning genomförs av lämplig myndighet eller departement för att bedöma omfattning och kostnader för landstingen.

Ekonomiskt utsatta barns villkor

Forskning om barn i ekonomiskt utsatta familjer visar att familjen har bristande resurser och lägre levnadsnivå inom en rad olika områden. De har mer sällan en egen ekonomisk buffert och man äger något färre saker. Man har också betydligt svårare att leva ett socialt liv tillsammans med kamraterna. Barn i familjer med låg ekonomisk standard har oftare psykiska besvär och sämre hälsovanor.

Det är inte så mycket den löpande ekonomin som är svag hos barn i resurssvaga familjer, utan det är marginalerna som är små eller obefintliga; om man skulle behöva något utöver det löpande har man svårt att mobilisera ekonomiska resurser. Innan familjen lyckas få ihop pengar till saker utöver det löpande kan det bli en lång väntan för barnet. Ett exempel är när barn är i behov av glasögon. Bristen på glasögon leder till att barn med nedsatt syn inte kan tillgodogöra sig skolundervisningen eller delta i gemenskapen på samma sätt som andra barn.

Barns överlevnadsstrategier handlar bland annat om att de delar ansvaret för familjens svaga ekonomi och uttrycker att *de inte behöver, inte vill ha eller inte tycker om*.

Ett barn kommenterar i barnenkäten:

"Jag skulle ha fått glasögon om jag hade behövt, men just nu tror jag inte att jag skulle behöva, men jag har problem med min syn ibland för jag får huvudvärk Väldigt ofta... :("

Lärare som är närmast barnet i undervisningsmiljön har ibland ett oförstående förhållningssätt som kommer av att de saknar kunskap om barnets situation eftersom varken barn eller föräldrar berättar hur det är.

En lärare kommenterar i lärarenkäten:

"Det här har jag upplevt många gånger. De trasiga glasögonen ersätts inte.... liksom nyanskaffning kan ta väldigt lång tid."

Majblommans utgångspunkt om barns rätt till glasögon

Vi menar att alla barn har rätt att dela gemenskapen med sina kamrater i skolan och på fritiden och att få vara delaktiga i det samhälle de lever i.

Majblomman tar ställning för barnets rätt till hjälpmedel och medicinsk behandling och menar att de lagar som finns är till för att skydda barnen, inte minst de ekonomiskt utsatta barnen. Därför måste de följas och tolkas utifrån barnets bästa.

När det gäller glasögon till barn menar vi att det är en rättighet för alla barn, på samma sätt som hörselskadade barn har rätt till en hörapparat.

Majblomman får en stor mängd ansökningar från familjer i hela Sverige som vittnar om föräldrars eller anhörigas oro över att inte ha råd att köpa glasögon till sina barn, dolda avgifter i skolan samt brist på kostnadsfria sommarlovsaktiviteter. Vi har tagit fram pocketboken *En vanlig dag* som visar exempel på bidragsansökningar som Majblommans lokalföreningar får runt om i hela landet.

Citat ur Majblommans pocketbok "En vanlig dag" (2011)

"Mitt barn behöver nya glasögon för att kunna se så bra som möjligt. Hon går med gamla som innebär huvudvärk och illamående jämt. Det skulle betyda mycket för hennes sociala och psykiska hälsa."

"Mitt barn har inlärningssvårigheter och är i behov av glasögon. Barnen får idag extra stöd i skolan, glasögonen behövs för att de ska kunna läsa i böckerna"

"Jag märkte för snart två veckor sedan att mitt barn inte såg det jag såg."

"Jag har min 10 åriga son, som har väldigt dålig syn. Han är väldigt aktiv och tränar brottning samt dans. Pengar ska gå till synundersökning, nya glasögon och brottningskläder."

”Min dotter behöver byta glasögon och jag har inte råd med det eftersom jag har två barn till som också har glasögon.”

Att sprida kunskap om ekonomiskt utsatta barns villkor är en av Majblommans angelägna uppgifter. Att okunskapen är så stor beror på att människor som lever under dessa villkor gör allt för att det inte ska märkas och barnen skyddar sina föräldrar. Majblomman har ansvar för att föra ut denna kunskap så att vuxna som fattar beslut som rör barn eller arbetar med barn får en större förståelse för barnets behov och utveckling.

Från ord till handling – en uppmaning till politiker

Det är en komplex bild som växer fram där många faktorer samspelar. Men det viktigaste är att se att det finns ett problem, och att det med säkerhet är mer omfattande än vad de flesta människor tidigare trott. Exakt hur stort problemet är går kanske inte att fullständigt utröna och det kanske heller inte är det viktigaste. Det räcker med att konstatera att problemet finns för att inse att det också krävs en lösning.

Kring detta tycks det råda en relativt bred enighet. När Majblomman besökte Almedalen i juli 2011 sade samtliga partiledare att det är rimligt att barn med synfel får glasögon på samma sätt som barn med nedsatt hörsel får hörapparat. Frågan gäller snarare hur problemet ska lösas.

Enigheten kring problembeskrivningen är bra. Det är också bra att frågan har kommit upp på dagordningen. Majblommans Riksförbund har genom sina undersökningar och analyser kraftigt bidragit till att problemen kring barns rätt till glasögon numera är kända och att frågan diskuteras av fler opinionsbildare och beslutsfattare samt i fler fora än tidigare.

Med kunskapen om problemet på plats kan frågeställningen ledas in i en ny fas. Nu gäller det för politiker och andra beslutsfattare att ta sitt ansvar för att lagstiftningens intentioner uppfylls.

Barn har skolplikt och det är vi vuxna som måste ge dem så goda förutsättningar som möjligt att fullgöra den plikten. Att låta barn gå i skolan utan de glasögon de behöver är ett onödigt lidande med huvudvärk, illamående och koncentrationssvårigheter som följd. Hur påverkas barnens motivation? Och hur ska de klara av att tillgodogöra sig utbildningen och ta sig an sin framtid?

En ordentlig utredning bör genomföras av lämplig myndighet eller departement. Landstingen behöver tydliga riktlinjer för hur barn med synnedsättning ska få ett jämlikt stöd. Barn i Sverige måste ha rätt till alla former av hjälpmedel och till medicinsk behandling oavsett var man bor och oberoende av föräldrarnas plånbok.

Majblomman tänker ta sitt ansvar gentemot alla barn och vara pådrivande i denna fråga.

Majblommans roll i nätverket runt barn

Att samla in pengar genom att sälja majblommor är ett sätt att gemensamt stödja ekonomiskt utsatta barn på den egna orten samt finansiera aktiviteter i skolan. Sedan 1907 har Majblommans närmare 700 lokalföreningar varit en viktig del i barnets nätverk. Vi anpassar vårt stöd till barns aktuella behov och vårt stöd går också ut på att väcka opinion i frågor som vi uppmärksammar i vårt arbete med barn. Målet är att förbättringar av barns villkor genomförs. Men barns behov är omedelbara och kan inte invänta politikernas och andra beslutfattares beslut om förbättringar, därför ger vi samtidigt ekonomiskt stöd till enskilda barn.

- **Lokal hjälp till barn**

Barn på den egna orten kan, genom Majblommans lokalförening, söka bidrag för sådant som gör att de kan dela gemenskapen med sina kamrater i skolan och på fritiden. Majblomman utgår från det enskilda barnets behov och är en del i barnets nätverk på varje ort.

- **Barn hjälper barn**

Barnen får möjlighet att utföra en konkret handling av solidaritet med utsatta barn på sin egen ort samt får en tydlig övning i vad generositet, tolerans och ansvarstagande innebär i praktiken. Många skolor och föreningar har också valt att arbeta med Majblomman som en del i sitt värdegrundsarbete.

- **Majblommepengar till skolan och barnen**

Skolan får tio procent av de insamlade pengarna att använda i Majblommans syfte, att till exempel finansiera utflykter, köpa in utrustning för utlåning vid idrottsdagar, lekutrustning till skolgården eller något annat för alla barn på skolan. Barnen som deltar i insamlingen får också tio procent av de insamlade pengarna. Majblommepengarna är ett bidrag och en del av vårt ändamål.

- **Opinionsbildning och verksamhet för att förbättra barns villkor i Sverige**

Majblomman arbetar övergripande för att förbättra barns villkor över hela Sverige genom forskning och opinionsbildning. Vi driver också sommarverksamhet på Galtarö för barn från hela landet samt utvecklar metoder för att yngre barns röster ska bli hörda i beslut som rör dem.

- **Bidrag till forskningsprojekt om barns hälsa**

Majblommans forskningsbidrag gör skillnad för den som vill bedriva praxisnära forskning som direkt involverar barn. Majblomman delar ut 1 miljon kronor per år i forskningsstipendier och mindre anslag till samhällsvetenskaplig, pedagogisk och medicinsk forskning om barn i Sverige.

Det handlar om projekt om barns vardag och hälsa i allmänhet samt om barn som på grund av funktionsnedsättning, sjukdom eller sociala förhållanden befinner sig i särskilt utsatta situationer. I enlighet med Barnkonventionen välkomnas projekt där barn och ungdomar själva kommer till tals, liksom projekt med psykosomatiska frågeställningar. Tvärvetenskapliga forskningsprojekt och projekt under uppbyggnad prioriteras.

Exempel på forskningsprojekt om barns synutveckling

Holmström Gerd: Populationsbaserad 10-års uppföljning av syn- och ögonfunktion hos prematurfödda barn i Stockholmsregionen.

Magnusson Gunilla: Barn med kongenital katarakt (medfödd grå starr) – en studie av synutveckling och visusresultat (synskärperesultat)

Stenberg Gunilla: Socialt refererande hos gravt synskadade barn – en uppföljningsstudie

Aring Eva: Skelning- och ögonmotilitetsanalys hos barn med pre- och perinatal påverkan. En studie av prematurfödda barn och barn med hjärnskada.

Larsson Eva: Näthinnans tjocklek och nervfiberlager hos barn – inriktning prematurfödda barn.

Kartläggning av landstingens bidrag mars 2012

Sammanställningen baseras på en telefonenkät till ansvariga på respektive landsting genomförd under veckorna 9-11 2012. Respondenterna har frågats om landstinget har någon form av glasögonbidrag och i så fall hur detta är utformat samt vilka åldrar det riktar sig till.

Län	Bidrag	Ålder	Belopp 2012
Blekinge	Ja	Till och med 7 år 8-19 år	Till och med 7 år: 500-1000 kr beroende på glas. 8-19 år: 300 kr även för vanliga synfel.
Dalarna	Ja	Till och med 7 år	500-1200 kr beroende på glas.
Gotland	Ja	Till och med 7 år	600-900 kr beroende på glas.
Gävleborg	Ja	Till och med 7 år	Standardglas bekostas av landstinget. 100 kr för bågarna.
Halland	Ja	Till och med 7 år 8-19 år	550-1250 kr beroende på glas. 450 kr.
Jämtland	Ja	Till och med 7 år	500 kr.
Jönköping	Ja	Till och med 7 år	Högst 700 kr.
Kalmar	Ja	Till och med 7 år	725-1600 kr beroende på glas.
Kronoberg	Ja	Till och med 7 år	Standardglas bekostas av landstinget. 100 kr för bågarna.
Norrbottnen	Ja	Till och med 7 år	Hela kostnaden för glasen/linserna.
Skåne	Ja	Till och med 7 år	500-1000 kr beroende på glas.
Stockholm	Nej		
Sörmland	Ja	Till och med 7 år	500-1200 kr beroende på glas.
Uppsala	Ja	Till och med 7 år.	550-800 kr beroende på glas.
Värmland	Ja	Till och med 7 år	500-1200 kr beroende på glas.
Västerbotten	Ja	Till och med 7 år	400-700 kr beroende på glas.
Västernorrland	Ja	Till och med 7 år	450-900 kr beroende på glas.
Västmanland	Ja	Till och med 7 år	Hela kostnaden för glas och arbetskostnad, ej bågar.
Västra Götaland	Ja	Till och med 7 år (Från 8 år)	500-1000 kr beroende på glas/styrka. Bidraget (vid vanliga synfel) till barn över 8 år är under utformning.
Örebro	Ja	Till och med 7 år	600-900 kr beroende på glas. För båge 300 kr. För arbetskostnad 100 kr.
Östergötland	Ja	Till och med 7 år	450 – 900 kr beroende på glas.

Vissa landsting anger en intervallkostnad och specificerar inte om det rör glas eller bågar.

Majoriteten av landstingen betalar även ut någon form av bidrag till barn över 8 år om de har ett gravt synfel, ögonsjukdom eller skada. Hur bidraget ser ut varierar mellan landstingen. Ofta är det samma bidrag som ges till alla medborgare oavsett ålder. Över 8 år är det enbart Blekinge och Västra Götaland som ger bidrag för glasögon vid vanliga synfel. Vid enkätens sammanställning var det oklart hur stödet skulle utformas i Västra Götaland.

Exempel på studier

Prevalence of Refractive Error among Preschool Children in an Urban Population:
The Baltimore Pediatric Eye Disease Study

Refractive Error and Ethnicity in Children

Population-Based Study of the Refractive Outcome in 10-Year-Old Preterm and Full-Term Children.

Myopisation: The refractive tendency in teenagers. Prevalence of myopia among young teenagers in Sweden.

Refractive Error and Patterns of Spectacle
Use in 12-Year-Old Australian Children

Bilaga: Sammanfattning av TNS-SIFOs undersökning

TNS-SIFO har på uppdrag av Majblomman genomfört en webbenkät under mars 2012. Syftet var att få en bild av hur många skolbarn som behöver glasögon och hur många som har fått avstå eller vänta på att få glasögon under de senaste 12 månaderna, på grund av att föräldrar inte har haft råd.

Av 7 472 tillfrågade hushåll uppgav 27,7000 % att de hade skolbarn (barn i åldrarna 6-16 år) = 2 074 hushåll. Hushållen innehåller olika antal barn och antal barn blir i dessa 2 074 hushåll 3 340 (snitt 1,6 barn per hushåll)

Av de 2 074 hushållen har 500 (24,1000 %) skolbarn med synnedläggelse och i dessa hushåll bor 576 barn, vilket innebär att 17,2455 % är i behov av glasögon. (576/3 340 barn)

Hur många grundskolebarn i Sverige behöver glasögon?

Enligt Skolverket gick 1 002 183 barn i årskurs 0-9 (10 årskullar, oktober 2010) och 17,2455% av dem är i behov av glasögon = **172 832 av alla skolbarn i grundskolan.**

Hur många har helt fått avstå glasögon under 12 månader av ekonomiska skäl?

Av de 500 hushållen svarar 31 hushåll att de helt avstått från att köpa glasögon de senaste 12 månaderna på grund av att de inte har haft råd. I dessa 31 hushåll bor 35 skolbarn (6,0840 %). Av alla skolbarn i behov av glasögon (172 832) har därmed **10 515 skolbarn helt fått avstå glasögon** på grund av att föräldrar inte haft råd.

Hur många har fått vänta på glasögon av ekonomiska skäl?

Av de 500 hushållen svarar 92 hushåll att de väntat på grund av att de inte har haft råd. Det utgör 99 skolbarn (17,1866 %). Av alla skolbarn (172 832) har således **29 704 skolbarn fått vänta med glasögon.**

Av skolbarnen som fått vänta har 64,1000 % väntat i 3 månader eller mer. Med en felmarginal på 10 procentenheter blir det som lägst 54,1000 %. Minst **16 070 skolbarn har således fått vänta i 3 månader eller mer på att få glasögon** på grund av att deras föräldrar inte haft råd. (Detta är enda frågan som har en betydande felmarginal.)

Hur många har köpt glasögon men avstått annat nödvändigt?

Av 500 hushåll har 321 (62,4000 %) hushåll köpt glasögon.

Av 500 hushåll har 90 hushåll (18,0000 %) köpt glasögon men avstått annat nödvändigt. Exempel på vad de avstått är att 35 % har avstått kläder och skor, 25 % har avstått glasögon eller, tandläkare för föräldrar. **Det betyder att 31 110 skolbarn lever i en familj som fått avstå annat nödvändigt eftersom man prioriterat köp av glasögon till barnen.**

Hur många har skuldsatt sig för att köpa glasögon?

Av de 321 hushållen som köpt glasögon har 81,9000 % betalat direkt med egna medel, 9,7000 % med medel från landsting och 8,1000 % har skuldsatt sig genom avbetalning hos optiker eller olika former av lån. **Det betyder att 13 999 skolbarn lever i en familj som behövt skuldsätta sig för att kunna köpa glasögon till sina barn.**